Täysistunto

Keskiviikko 14.9.2016 klo 13.59—19.33

9. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2015

Kertomus K 5/2016 vp
Valiokunnan mietintö UaVM 7/2016 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 7/2016 vp.

Keskustelu

18.17 **Matti Vanhanen kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös tämän kohdalla ulkoasiainvaliokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Viime vuosi Etyjin kohdalla, sen parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnan osalta, vei väkisinkin ajatukset Etyjin ja Etykin varsinaisiin perusjuuriin, peruskysymyksiin, mihin Etyjin toiminta nojaa. Sen toimintahan perustuu laajaan turvallisuuskäsitykseen, joka korostaa sotilaallisen turvallisuuden lisäksi demokratian, ihmisoikeuksien sekä taloudellisten ja ympäristökysymysten merkitystä turvallisuuden kokonaisuudessa. Eli se on tämmöinen kokonaispaketti, josta ei vain poimita osia, vaan se on tietty kokonaisnäkemys siitä, mihin eurooppalaisen turvallisuuden pitää kestävällä tavalla nojata. Nämä periaatteet on vahvistettu alun perin Helsingin päätösasiakirjassa — siitä on jo aikaa kulunut — ja sen jälkeen kylmän sodan päättymisvaiheessa on hyväksytty Pariisin peruskirja ja inhimillisen ulottuvuuden sitoumus.

Näitä keskeisiä periaatteita nyt on selkeästi haastettu. Näihin periaatteisiinhan sisältyy myös jokaisen valtion oikeus päättää itse esimerkiksi liittymisestä kansainvälisiin sopimuksiin tai järjestöihin, ja samoin näihin periaatteisiin sisältyy tiukasti se, että valtioiden alueellinen koskemattomuus ja suvereniteetti ovat kunnioittamisen arvoiset. Näitä periaatteita Venäjän toiminta Ukrainan kriisissä haastoi, ne ovat olleet takaisku Etyjin edustamalle yhteistyövaraisen turvallisuuden mallille. Ukrainan kriisin yhteydessä Etyj on toisaalta osoittanut tarpeellisuutensa. Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että jännittyneessä kansainvälispoliittisessa tilanteessa Etyj tarjoaa edelleen tarpeellisen kehyksen Euroopan vakauden ja turvallisuuden vahvistamiseen tähtäävälle toiminnalle.

Ukrainan kriisi oli kertomusvuoden aikana vahvasti esillä parlamentaarisen yleiskokouksen kaikissa kokouksissa ja yleiskokouksen puheenjohtajaksi heinäkuussa 2014 valitun kansanedustaja Ilkka Kanervan toiminnassa. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että yleiskokouksen päätöstä valita Kanerva myös toiselle yksivuotiskaudelle, puheenjohtajatoimikaudelle heinäkuussa 2015 voidaan pitää tunnustuksena paitsi Kanervan työlle Ukrainan krii-

siin liittyen myös hänen pyrkimyksilleen selkiyttää parlamentaarisen yleiskokouksen toimintatapoja.

Luonnollisesti vuoden 15 toimintaa sävytti Suomen osalta se hyvin tunnettu tapahtumaketju, joka johti Suomen päätökseen olla myöntämättä maahantulolupaa niille Venäjän valtuuskunnan jäsenille, jotka olivat Euroopan unionin matkustuskieltolistalla. Tämä aiheutti luonnollisesti pitkällisen keskustelun myös Etyjin piirissä tämän jälkeen. Kaiken tämänkin jälkeen ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että vuoropuhelua venäläisparlamentaarikkojen ja muiden tahojen kanssa voidaan jatkaa rakentavien ratkaisujen löytämiseksi Venäjän ja länsimaiden lukkiutuneiden suhteiden parantamiseksi.

Arvoisa puhemies! Aivan kuten äskeisessä Pohjoismaiden neuvoston kertomuksessa totesin siitä Venäjän päätöksestä, millä tavalla he ikään kuin määrittivät uudelleen Pohjoismaiden neuvoston toimistojen statuksen Venäjälle, joka käytännössä on johtanut näiden toimistojen toimintakyvyn rapautumiseen, niin myös Etyjin puitteissa toimet ovat olleet sellaisia, että ei voida puhua tässä Venäjän tarkastelussa vain yksittäisasioista, vaan Venäjällä on tällä hetkellä sellainen kokonaisote, jolla se, voi sanoa, haastaa niitä periaatteita, joihin kansainvälinen yhteistyö on perustunut. Tämä tekee tästä koko tilanteesta vaikean, mutta tilanteen ratkaisemiseksi tarvitaan myös sitä parlamentaarista yhteistyötä, jossa vuoropuhelua käydään.

18.22 **Aila Paloniemi kesk:** Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on mietinnössään todennut, että Etyjin toiminta perustuu laajaan turvallisuuskäsitykseen, kuten äskeisessä puheenvuorossa edustaja Vanhanenkin totesi. Tämä on tärkeää pitää mielessä, kun tarkastelemme Etyjin ja mukaan lukien parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaa.

Kansainvälispoliittinen tilanne on selkeästi jännittynyt. Sen me kaikki huomaamme. Sotilaallinen läsnäolo ja aktiivisuus Itämerellä on lisääntynyt. Maat kiinnittävät entistä enemmän huomiota puolustus- ja sotilasyhteistyöhön. Muskelien näyttämisen sijaan Etyj tarjoaa tässä ajassa voimakkaasti kaivatun rauhanomaisen kehyksen Euroopan vakauden ja turvallisuuden vahvistamiseen tähtäävälle toiminnalle. Erityisesti juuri nyt laajaa turvallisuuskäsitystä ei saa unohtaa. Etyj korostaakin poliittis-sotilaallisen turvallisuuden lisäksi nimenomaan demokratian ja ihmisoikeuksien sekä taloudellisten ja ympäristökysymysten merkitystä turvallisuuden kokonaisuudessa.

35 Etykin osanottajamaata sopivat vuonna 75 kansainvälisen politiikan pelisäännöistä. Nämä ovat Etyjin toiminnan 10 perusperiaatetta. Näiden joukossa oli periaate valtioiden alueellisesta koskemattomuudesta ja suvereniteetin kunnioittamisesta. Mutta kuten tiedämme, näitä periaatteita on räikeästi loukattu ja se on asettanut Etyjiä ja sen osanottajamaita haastavaan tilanteeseen. Tämä tilanne on siis aiheuttanut haastavan tilanteen näille maille.

Nyt me olemme tilanteessa, jossa Etyjillä ja sen parlamentaarisella yleiskokouksella on tärkeä rooli. Etyj-yleiskokous voi tarjota foorumin vuoropuhelulle ja dialogille ja kansanedustajien kohtaamisille sekä kahdenvälisesti että erilaisissa kokoonpanoissa. Tämä työ on jatkunut nyt vuonna 2016.

Etyj voi antaa täysipainoisen panoksen ainoastaan, jos järjestön kaikki osapuolet toimivat yhdessä, yhteistuumin ja samoja periaatteita noudattaen. Yleiskokouksen presidentti Ilkka Kanerva onnistui erinomaisesti kahden vuoden toimikautensa aikana luomaan hyviä suhteita yleiskokouksen ja Etyjin hallitustenvälisten toimielinten välillä. On tärkeätä, että Etyjin ministerit, pysyvä neuvosto ja erityisedustajat tietävät, mitä me parlamentaarikot

teemme ja miten me näemme tilanteiden kehittyvän. On tärkeää muistaa, että parlamentaarisessa yleiskokouksessa ovat edustettuina lähes kaikkien poliittisten puolueiden ja suuntausten edustajat.

Suomen valtuuskunta on ilolla pannut merkille mietinnön kirjauksen Etyjin vaalitarkkailun merkityksestä sekä yleiskokouksen ja vaalitarkkailua toimeenpanevan ODIHRin suhteiden myönteisestä kehityksestä. Suomen valtuuskunta aikookin panostaa osallistumiseen vaalitarkkailuihin vahvasti. Järjestimme viime keväänä oman seminaarinkin aiheesta. Viime sunnuntaina edustaja Raatikainen seurasi parlamenttivaalien toimitusta Valko-Venäjällä, ja torstaina yleiskokouksen presidentti emeritus Kanerva lähtee Moskovaan johtamaan Etyjin koko vaalitarkkailijavaltuuskuntaa. Itse olen lähdössä tarkkailemaan parlamenttivaaleja Montenegrossa. Syyskaudella on lisäksi parlamenttivaalit Georgiassa ja Makedoniassa ja tietenkin presidentinvaalit USA:ssa.

Arvoisa puhemies! Aivan lähitulevaisuudessa, syyskuun lopulla, yleiskokous kokoontuu Makedonian pääkaupungissa Skopjessa. Kokousten teemana on tilanne Välimerialueella sekä Kaakkois-Euroopassa sekä hyvän hallinnon ja luottamusta edistävien toimien edistäminen koko Etyj-alueella. Suomen valtuuskunta pyrkii hyödyntämään eri maissa järjestettäviä kokouksia monella tavalla. Yksi uusi tapa on tutustua Etyj- ja EU-missioihin ja suomalaisasiantuntijoiden työhön kentällä. Kesällä Tbilisissä tavattiin joukko suomalaisasiantuntijoita, jotka toimivat EU:n mission eri toimipisteissä Georgiassa. Nyt Skopjessa meillä on erinomainen tilaisuus tutustua Etyj-missioon Nina Suomalaisen johdolla.

Lopuksi lyhyt kommentti yhteistyöstä Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa. Tämä niin kutsuttu NB8-yhteistyö on vakiintunut myös Etyjissä. Kokoonnumme säännöllisesti kokousten yhteydessä ja niitä ennen. Nämä ovat erittäin tärkeitä tilaisuuksia saada ensi käden tietoa siitä, mitä ajatellaan muualla, ja siten me voimme myös suunnitella yhteisiä hankkeita. Suomi isännöi seuraavan NB8-kokouksen helmikuussa täällä Helsingissä.

18.27 **Katri Kulmuni kesk:** Arvoisa puhemies! Viime vuonna Etyjin toiminnan osalta kyllä edelleen keskusteluja varjosti Ukrainan kriisin jatkuminen, se että tilanteeseen ei ole löydetty diplomaattista ulostuloa. Se hiertää kivenä kengässä edelleenkin. Kansainvälisen oikeuden loukkaukset Venäjän toimesta on Etyjissä moneen kertaan tuomittu, ja olisi tärkeää etenkin se, että tästä tilanteesta päästäisiin kuitenkin diplomatian keinoin sitten eteenpäin ja keskustelemaan, mutta se valitettavasti sävyttää Etyjin yleiskokouksenkin toimintaa.

Viime vuonna Suomessa juhlittiin Etykin 40-vuotisjuhlaa. Valitettavaa oli kokouksen ympärille muodostunut jännittynyt tilanne. Mutta tätä kokoustakin tärkeämpää on toki se suuri kansainvälisen politiikan yhteistyö, mikä Suomesta aikanaan aloitettiin, ja liennytyksen kulttuuri, että päästäisiin eteenpäin niistä vaikeistakin kysymyksistä.

Hienoa, että suomalainen yleiskokouksen presidentti Kanerva onnistuttiin valitsemaan yleiskokouksen johtoon. Hän on ansiokkaasti toiminut ja nyt pääsee sitten jatkamaan työtään myös Etyjin rauhanvälittäjän tehtävissä, mikä on erittäin hienoa suomalaisittain.

Valitettavaa on, että vaikuttaa siltä, että näiden jäätyneiden konfliktien oheen on tulossa uusia, tai oikeastaan uusvanhoja, etenkin, kun Nagorno-Karabahin alueelta kesällä kuultiin ikäviä uutisia. Tämäkin osoittaa sen, että Etyjin toiminnalle edelleenkin on suurta, suurta tarvetta, ehkä enemmän kuin koskaan.

Ja siksi kyllä haluan kiittää Suomen Etyj-parlamentaarikkovaltuuskuntaa hyvästä ja aktiivisesta ja työstä ja toivottaa jatkoa myös tälle kaudelle.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 5/2016 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.